

**СТРАТЕГІЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
ПІДГОТОВКОЮ ФАХІВЦІВ СЛУЖБИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ**

**STRATEGIC FRAMEWORK OF THE STATE MANAGEMENT
OF TRAINING SPECIALIST IN CIVIL PROTECTION**

Проаналізовані стратегічні засади державного управління підготовкою фахівців служби цивільного захисту, законодавча база з даного питання. Досліджено пріоритетні напрямки підвищення якості підготовки фахівців служби цивільного захисту, доцільність та необхідність безперервної освіти у сфері цивільного захисту та на основі проведених досліджень було побудовано систему стратегічного планування розвитку загальної середньої, професійно-технічної та вищої освіти у навчальних закладах ДСНС України.

Ключові слова: *стратегія, стратегічні засади державного управління, підготовка фахівців служби цивільного захисту, цивільний захист, державне управління у сфері цивільного захисту.*

The strategic bases of public administration of civil protection service specialists' training and also the legislation on the matter are analyzed. The priority directions of improvement of quality of civil protection service specialists' training, the feasibility and need of life-long education in the sphere of civil protection are researched. The system of strategic planning of development of general secondary, professional and higher education in the educational institutions of State Emergency Service of Ukraine on the basis of the conducted researches is constructed.

Keywords: *strategy, public administration strategic principles, civil protection service specialists' training, civil protection, public administration in the sphere of civil protection.*

Постановка проблеми. Формування багатоукладної системи освіти і розвиток ринку освітніх послуг мали істотний вплив на умови діяльності навчальних закладів України. Зовнішнє середовище функціонування навчальних закладів стало якісно іншим. У них виникла необхідність адаптації до нових економічних умов, зокрема до умов конкуренції. За таких обставин управління навчальним закладом має бути більш пристосованим до «ринкової саморегуляції». Сьогодення ставить вимоги, що висуваються суспільством до навчальних закладів та, насамперед, до університетів, які пов'язані не тільки з тим, що вони повинні бути більш динамічними і рухливими, а й з тим, що від них очікують більшої відкритості та доступності. Ним слід точніше й активніше позиціонувати свій внесок в інноваційний процес та соціальний розвиток сучасного суспільства. Тому є необхідність

у стратегічному підході до управління сучасними навчальними закладами, у т. ч. навчальних закладів та науково-дослідних установ ДСНС України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням системи підготовки фахівців служби цивільного захисту займалися вчені Д.В. Бондар, С.М. Домбровська, Я.Б. Зорій, М.І. Кусій, М.І. Омельченко, С.А. Осипенко, А.В. Підгайний, С.П. Потеряйко, А.В. Ромін, В.П. Садковий, В.О. Тищенко, В.А. Шойко та ін. За результатами огляду їх наукових розробок з цієї проблематики слід зауважити, що в їх наукових працях не достатньо уваги приділяється розгляду стратегічних засад державного управління підготовкою фахівців служби цивільного захисту.

Постановка завдання. Мета статті дослідити стратегічні засади державного управління підготовкою фахівців служби цивільного захисту та побудувати систему стратегічного планування розвитку загальної середньої, професійно-технічної та вищої освіти у навчальних закладах ДСНС України.

Виклад основного матеріалу. Стратегічне управління являє собою програмний спосіб мислення та управління, що забезпечує узгодження цілей, можливостей організації та інтересів працівників. Існує три основні фази стратегічного управління: стратегічний аналіз, стратегічний вибір (або власне стратегічне планування) і реалізація стратегії.

Під час проведення дослідження було виявлено, що процес стратегічного планування (див. рис. 1) значно відрізняється від процесу прийняття оперативних рішень. У першому необхідно вирішувати задачі, що пов'язані з вибором альтернативних рішень, це стосується вибору цілей самої організації, розподілу її ресурсів, вибору стратегічних задач. Пошук альтернативних рішень здебільшого обумовлений адаптивним характером стратегічного планування.

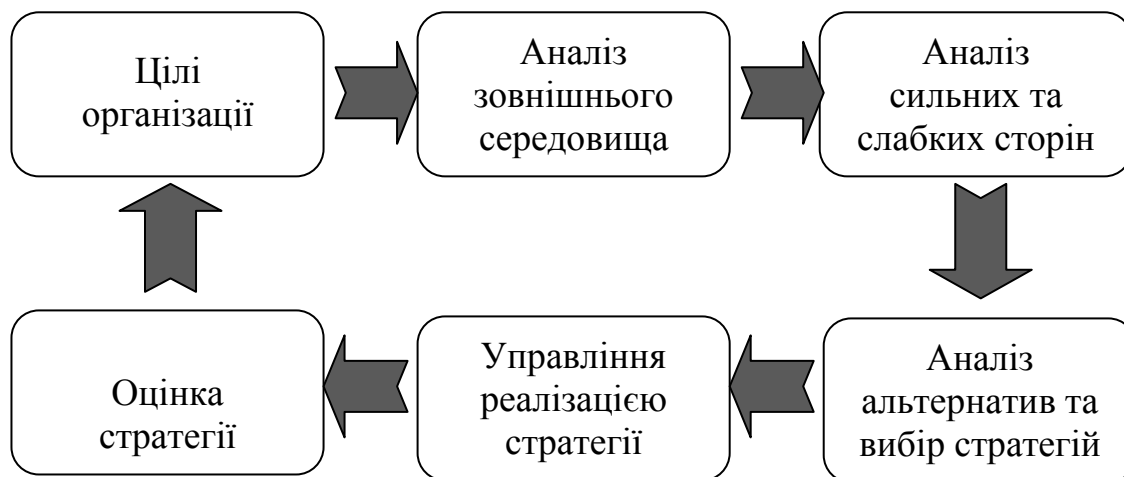

Рис. 1. Процес стратегічного планування

Джерело: складено на підставі [1, 2]

Адаптивність є неодмінною умовою стратегічного плану. Вона реалізується через ситуаційний підхід і передбачає наявність альтернативного плану та стратегії, на які може переходити освітня установа. Така реакція на зміни відбувається в

його зовнішньому оточенні. Стратегічне планування повинно бути спрямованим на адаптацію діяльності організації до умов, що постійно змінюються, зовнішнього середовища та на отримання вигоди від нових можливостей [3, с. 19–22].

Стратегія кожного окремого навчального закладу повинна забезпечити його сталий розвиток, що гарантуватиме: підготовку фахівців на рівні світових стандартів і відповідно до вимог МОН України, МВС України, ДСНС України; проведення наукових досліджень на рівні, що забезпечує їхній попит на ринку науково-технічної продукції у світі; розвиток і спадкоємність кадрового потенціалу на основі гідної матеріальної винагороди і комфортних умов праці та відпочинку; підтримку матеріально-технічної бази на рівні провідних країн світу [4, с. 304–305].

Розробка стратегії навчального закладу, як правило, починається з визначення основних напрямів і критеріїв його професійної спрямованості, на основі яких встановлюється форма реалізації стратегії і здійснюється її остаточний вибір.

Темпи та напрями інноваційного розвитку освіти в Україні в сучасних кризових умовах значною мірою залежать від ефективності та результативності державного управління. Стосовно стратегічного планування розвитку освіти в Україні діє: 1) Національна доктрина розвитку освіти (Указ Президента України від 17.04.2002 р. № 347/2002) (далі – Національна доктрина) [5]; 2) Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (Указ Президента України від 25.06.2013 р. № 344/2013) (далі – Національна стратегія) [6].

Не менш важливим нормативним документом зі стратегічного спрямування нашої країни є Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020», що затверджена Указом Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015 [5]. В даному документі є визначення мети, векторів руху, дорожньої карти, першочергових пріоритетів та індикаторів належних оборонних, соціально-економічних, організаційних, політико-правових умов становлення та розвитку України. Вона є рушійною силою для всіх внутрішньополітичних процесів, що відбуваються в нашій країні. Так, Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» передбачає в рамці «вектора відповідальності» реалізацію реформи освіти.

Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року наголошує на створенні всіх необхідних умов для випереджального безперервного характеру модернізації та розвитку освіти. Така спрямованість на підвищення якісного рівня освіти повинна сприяти економічному зростанню держави і вирішенню соціальних проблем у соціумі, подальше навчання і розвиток талановитої та здібної особистості. Ураховуючи теоретичні, концептуальні та організаційні аспекти формування стратегії розвитку загальної середньої, професійно-технічної та вищої освіти для навчальних закладів ДСНС України, було визначено, що стратегічне планування освіти в нашій країні, взагалі, посідає центральне місце в системі управління національною економікою на всіх рівнях. З одного боку, воно є ефективним інструментом забезпечення розвитку економіки України в цілому, а, з іншого боку, сам процес формування стратегії потребує відповідного інструментарію і постійного його удосконалення.

Згідно зі ст. 2 Національної доктрини, одним із пріоритетних напрямів державної політики щодо розвитку освіти визначено розвиток системи безперервної

освіти та навчання протягом життя [5]. Відповідно до розділу III Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, де стратегічним напрямом державної політики у сфері освіти має стати забезпечення доступності та безперервності освіти протягом усього життя, є розвиток системи безперервної освіти та навчання протягом життя [6], та ст. 6 Закону України «Про освіту», де основним принципом освіти є безперервність та різноманітність [7].

Виходячи з останнього, постійна модернізація професійної освіти повинна передбачати підготовку фахівців до дій за призначенням, урахувуючи, що відбувається стрімке старіння знань, обумовлене швидкими економічними зрушеннями. Для забезпечення належної якості професійної підготовки фахівців необхідно запроваджувати систему освіти протягом усього трудового життя. Саме такий підхід дозволить нашій країні підготувати найдосвідченіших фахівців у сфері цивільного захисту. Відповідно до цього слід проаналізувати можливість та доцільність впровадження такої освіти з урахуванням специфіки служби цивільного захисту.

Таблиця 1

Навчальні заклади ДСНС України

Навчальний заклад	Необхідна освіта для вступу до навчального закладу	Освітньо-кваліфікаційний рівень після завершення навчального закладу
Лицей цивільного захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності	Базова загальна середня освіта	Повна загальна середня освіта
Вище професійне училище Львівського державного університету безпеки життєдіяльності	Повна загальна середня освіта	Кваліфікований робітник; молодший спеціаліст
Навчальний центр Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту ДСНС України	Повна загальна середня освіта	Кваліфікований робітник
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля	Повна загальна середня освіта	Бакалавр; магістр
Національного університету цивільного захисту України	Повна загальна середня освіта	Бакалавр; магістр; доктор філософії; доктор наук
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності	Повна загальна середня освіта	Бакалавр; магістр; доктор філософії; доктор наук

Джерело: авторська розробка

Згідно зі ст. 29 Закону України «Про освіту», структура освіти в Україні включає: дошкільну освіту; загальну середню освіту; позашкільну освіту; професійно-технічну освіту; вищу освіту та післядипломну освіту [7]. Так, згідно зі ст. 30 того самого Закону, в Україні встановлюються наступні освітні рівні: дошкільна освіта; початкова загальна освіта; базова загальна середня освіта; повна загальна середня освіта; професійно-технічна освіта; вища освіта [7]. Після аналізу навчальних закладів ДСНС України було побудовану Табл. 1, яка значно спрощує подальші дослідження у даному напрямі.

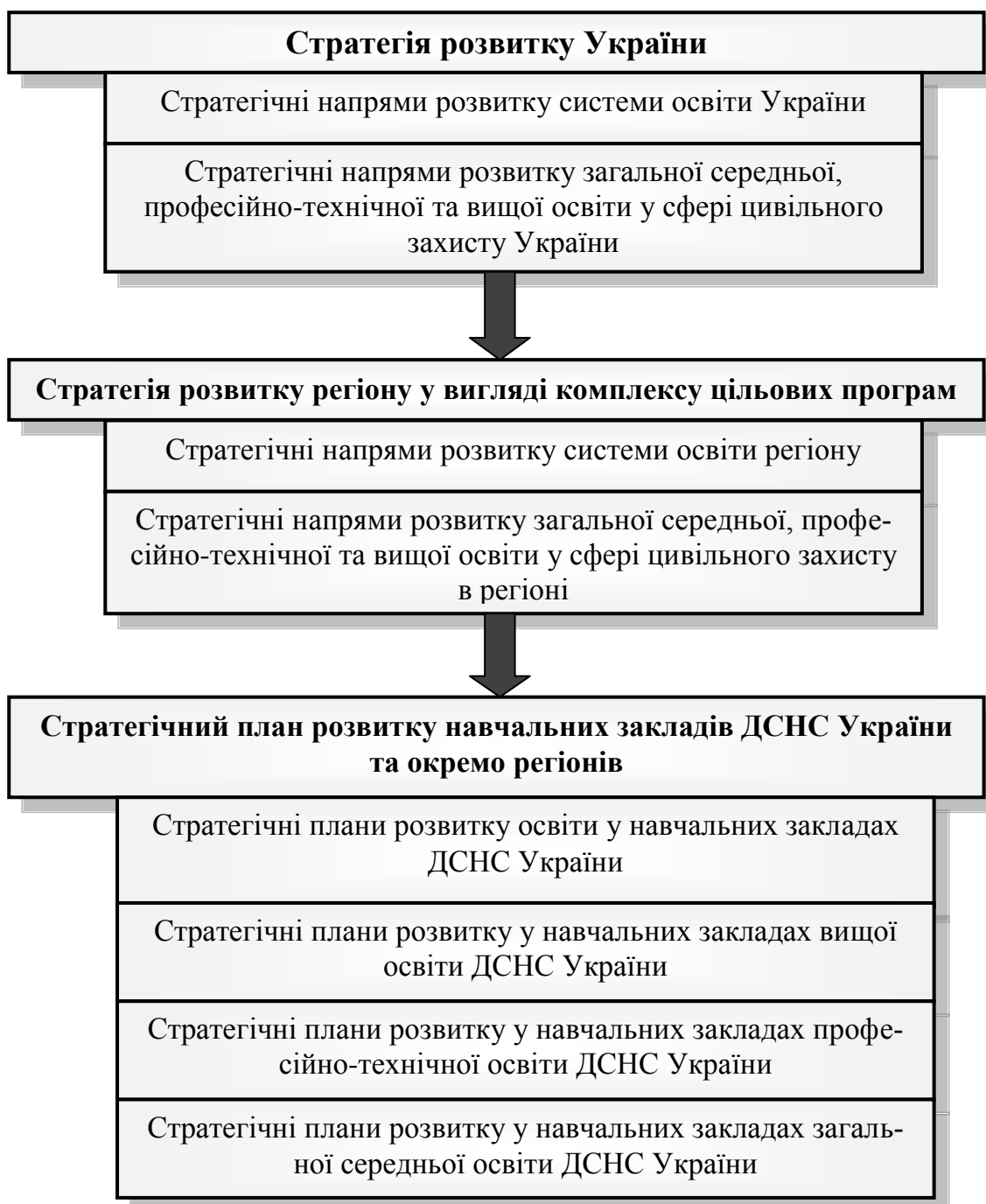

Рис. 2 Система стратегічного планування розвитку загальної середньої, професійно-технічної та вищої освіти у навчальних закладах ДСНС України

Джерело: авторська розробка

Безперервна освіта є процесом зростання освітнього (загального та професійного) потенціалу особистості протягом її життя, що організаційно забезпечений системою державних і громадських інститутів та відповідає потребам особистості і суспільства [8, с. 20–23]. Метою безперервної освіти є становлення й розвиток особистості як в періоди її фізичного і соціально-психологічного дозрівання, розквіту і стабілізації життєвих сил та здібностей, так і в періоди старіння організму, коли на перший план висувається завдання компенсації втрачених функцій і можливостей [9, с. 5–12].

Системоутворюючим фактором безперервної освіти є суспільна потреба в постійному розвитку особистості кожної людини. Цим визначається упорядкування великої кількості освітніх структур – основних і паралельних, базових і додаткових, державних і громадських, формальних і неформальних. Їхній взаємозв'язок і взаємозумовленість, взаємна субординація за рівнями, координація за спрямованістю і призначенням, забезпечення взаємодії між ними перетворюють всю сукупність таких структур в єдину систему. Єдність цілей безперервної освіти, як системи специфічних завдань, кожна її ланка органічно поєднується з варіативністю освіти, різноманіттям типів освітніх установ, педагогічних технологій і форм державно-громадського управління [10, с. 160–187].

Безперервна освіта у сфері цивільного захисту є основоположним фактом у досягненні високої кваліфікації та компетенції для співробітника ДСНС України. Якщо підготовка фахівця служби цивільного захисту почнеться ще із загальноосвітнього рівня, коли молода людина формується не тільки як особистість, а й у фізіологічному плані, то вона набагато легше адаптуватиметься до занять спортом та вивчення специфічних предметів, оскільки кваліфікований фахівець служби цивільного захисту, окрім засвоєння фундаментальних знань, повинен бути фізично розвинутим. Кожна надзвичайна ситуація є нетиповою, і вимагає постійної готовності до виконання своїх обов'язків. Тому стратегічне планування повинно відбуватися на всіх рівнях освіти у сфері цивільного захисту. Співвідносність стратегічного планування загальної середньої, професійно-технічної та вищої освіти навчальних закладів ДСНС України із системою стратегічного планування представлена на рисунку 2.

Висновки. Отже, окреслені концептуальні засади стратегії державного управління підготовкою фахівців служби цивільного захисту зводяться до необхідності впровадження системи освіти, яка розрахована на безперервність. Даний напрям є одним із стратегічних напрямів у нашій країні, адже стратегічне планування повинно відбуватися на всіх рівнях освіти у сфері цивільного захисту. Поряд з цим визначено, що для того, аби українська освіта була конкурентоспроможною на ринку освітянських послуг, потрібно узгодити державну класифікацію освіти з міжнародними стандартами.

Список використаних джерел

1. Александров В. Т. Державні механізми управління якістю неперервної освіти в Україні : монографія / В. Т. Александров. – Суми : СДУ, 2012. – 366 с.
2. Атаманчук Г. В. Теория государственного управления : курс лекций /

Г. В. Атаманчук. – 2-е узд., доп. – М. : ОМЕГА-Л, 2004. – 580 с.

3. Бакуменко В. Д. Методологія державного управління: проблеми встановлення та подальшого розвитку / В. Д. Бакуменко // Вісник УАДУ. – 2003. – № 2. – С. 11–27.

4. Поважний О. С. Концепція інноваційних механізмів державного управління системою безперервної освіти управлінського персоналу / О. С. Поважний, Ю. М. Комар // Менеджер. – 2008. – № 3. – С. 4–13.

5. Про Національну доктрину розвитку освіти : Указ Президента України від 17.04.2002 № 347/2002 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>.

6. Про освіту : Закон України від 23.05.1991 № 1060-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>.

7. Указ Президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» від 25.06.2013 р. № 344/2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>.

8. там само.

9. Харламова Ю. Є. Формування освітніх стандартів у сфері цивільного захисту / Ю. Є. Харламова // XVI Всеукраїнської наук.-практ. конф. рятувальників : матер. наук.-практ. конф., – К. : ІДУЦЗ, 2014. – С. 304–305.

10. Шпекторенко І. В. Безперервна освіта державних службовців: перспективи розвитку в Україні / І. В. Шпекторенко // Менеджер. – 2006. – № 3. – С. 19–24.

References

1. Aleksandrov, V.T. *State control mechanisms of quality of continuous education in Ukraine [Derzhavni mekhanizmy upravlinnia yakistiu neperervnoi osvity v Ukraini]*. Sumy: Sumskiy derzhavnyi universytet, 2012. Print.

2. Atamanchuk, H.V. *Theory of public administration [Teoriya hosudarstvennoho upravleniya]*. Moscow: ОМЕГА-Л, 2004. Print.

3. Bakumenko, V.D. "Methodology of public administration: problems of formation and further development [Metodolohiia derzhavnoho upravlinnia problemy vstanovlennia ta podalshoho rozvytku]." *Visnyk UADU* 2 (2003): 11–27. Print.

4. Povazhnyi, O.S. and Komar, Yu.M. "Conception of innovative mechanisms of public administration by the system of management personnel continuous education [Kontseptsiia innovatsiinykh mekhanizmiv derzhavnoho upravlinnia systemoiu bezperervnoi osvity upravlinskoho personalu]." *Menedzher* 3 (2008): S. 4–13. Print.

5. Ukraine. President of Ukraine. *On National doctrine of development of education*. N.p., 17 Apr. 2002. Web. 05 March 2017. <<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>>.

6. Ukraine. Verkhovna Rada of Ukraine. *On education*. N.p., 23 May 1991. Web. 11 Feb. 2017. <<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>>.

7. Ukraine. President of Ukraine. *On the National Strategy for Development of Education in Ukraine until 2021*. N.p., 25 June 2013. Web. 11 Feb. 2017. <<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>>.

8. the same.

9. Kharlamova, Yu.Ye. *Formation of educational standards in the field of civil protection [Formuvannia osvitnikh standartiv u sferi tsyvilnoho zakhystu]*. Thesis. IDUCZ, 2014. Kiev: IDUCZ, (2014): 304–305. Print.

10. Shpektorenko, I.V. "Continuous professional training of the civil servants: perspectives of development in Ukraine [Bezperervna osvita derzhavnykh sluzhbovtziv: perspektyvy rozvytku v Ukraini]." *Menedzher* 3 (2006): 19–24. Print.